

Van: Langeveld, Frans <f.langeveld@doetinchem.nl>

Verzonden: 09-09-2020 17:23

Aan: Teselink, G.J. <G.Teselink@gemeentebekland.nl>, Hofman, Paul <P.Hofman@Bronckhorst.nl>, Tineke Zomer <tzomer@winterswijk.nl>, Bart Porskamp <b.porskamp@oostgelre.nl>, Oscar van Leeuwen <o.vanleeuwen@montferland.info>, Veldhuizen, Martin <m.veldhuizen@aalten.nl>, Kock, Janine <j.kock@oude-ijsselstreek.nl>, Antoinet Looman <a.looman@wrij.nl>, Meer van der, Jan <j.van.der.meer@gelderland.nl>

CC: Duenk, Frank <f.duenk@8rhk.nl>, guus.ydema@agem.nu

Onderwerp: FW: Verslag en Presentaties Bestuurlijke Bijeenkomst 'Waarde van Weerstand'

Dag collega's,

Bij deze informatie nav een webinar van de NPRES over de "waarde van weerstand". Ik heb de PP en het verslag eruit gelaten. Ook het bericht over participatie (als tegenhanger van weerstand) is volgens mij interessant. Wellicht een onderwerp waar we als bestuurders van de RES onze ervaringen kunnen delen.

Geachte heer/mevrouw,

Woensdag 26 augustus vond de bestuurlijke bijeenkomst 'Waarde van Weerstand' plaats.

Ook maken we graag gebruik van de gelegenheid om u te informeren over de onlineleeromgeving 'energieparticipatie' die NPRES momenteel aan het ontwikkelen is.

Energieparticipatie

Bij het ontwikkelen van de Regionale Energiestrategieën (RES) is betrokkenheid van inwoners, ondernemers en maatschappelijke partijen van groot belang. Maar wie betreft wie, wanneer en op welke manier, als het gaat om de RES en projecten voor het opwekken van duurzame energie op land? Er is een overvloed aan participatietools, gidsen en gedragscodes over participatie in de energietransitie. Men ziet door de bomen het bos niet meer. Daarnaast zijn veel tools niet toegespitst op de praktijk en praktijkvoorbeelden. Ook is het belangrijk om duidelijk te maken over wat voor soort participatie het gaat: meepraten over beleid, een concrete locatie of financieel participeren in bijvoorbeeld een windmolenproject.

De leeromgeving helpt gebruikers kennis op te doen over de mogelijkheden, vormen en doelen van participatie bij het opwekken van duurzame energie. Gebruikers krijgen inzicht in hun eigen rol en waar ze zich bevinden in het proces. Dit is het inzichtdeel van de online leeromgeving. Deze website biedt daarnaast concrete tools om participatietrajecten te organiseren, dit is het werkvormdeel van de leeromgeving. Met het opgedane inzicht kunnen gebruikers doordachte keuzes maken bij het inrichten van participatie en het selecteren van werkvormen. In de bijlage kunt u een uitgebreidere beschrijving van de leeromgeving vinden onder de werktitel 'Participatiebaas'. De communicatieadviseurs uit de regio's hebben de afgelopen maanden meegedacht over het concept. Een aantal denkt in de huidige fase ook mee in een klankbordgroep, naast Rijkspartners, de Participatiecoalitie e.a.. De redactieraad bestaat uit Rob Rietveld van het NPBO, Niek Mouter en Anatol Itten van TU Delft, Sanne Akerboom van de Universiteit Utrecht, Guido Rijnja van het Ministerie AZ, Directie Participatie van I&W en Kristel Lageweg van de NVDE. De leeromgeving zal tijdens de Klimaatweken in oktober gelanceerd worden. Voor vragen over de leeromgeving participatie kunt u contact opnemen met [REDACTED]

Met vriendelijke groet,

Namens NP RES

[REDACTED]
Programmaondersteuner NP RES

Op woensdagen niet aanwezig

A: Koningskade 40 I 2596 AA I Den Haag

[REDACTED]
[REDACTED]

© Gemeente Doetinchem Door de risico's van elektronische communicatie, kunnen er vertragingen, gebreken of andere onvolkomenheden optreden in het e-mailverkeer. Daarom is alle informatie in dit bericht niet bindend. De gemeente Doetinchem gebruikt e-mail niet voor het aangaan van verplichtingen of rechtsbetrekkingen. Aan persoonlijke opvattingen van medewerkers kunnen geen rechten worden ontleend. Binnenkomende berichten met spam of virussen worden zonder tegenbericht aan de verzender verwijderd. Gemeente Doetinchem, Postbus 9020, 7000 HA Doetinchem, telefoon +31 (0) 314-377377, telefax +31 (0) 314-343437. (Disclaimer110117)

Durven denken in dilemma's

Leidraad bij vermeende spanningen

Onvermijdelijk dienen zich bij de overheid spanningen aan. Werken met tegenstellingen is ingebakken in het openbaar bestuur, waarin 'gezaghebbende toedeling van schaarse waarden' (Easton, 1967) de dienst uitmaakt. En dat ook nog eens onder een vergrootglas, want iedereen kan informeren en mobiliseren, en in de media worden polarisaties vaak versterkt. Ga d'r maar aan staan, als spanningsvelden je basiskapitaal zijn.....
Dilemmalogica is een hulpmiddel om bij vermeende tegenstellingen ruimte te bieden aan wat scheidt en wat bindt. Meer dan gereedschap is het bij de Rijksvoorlichtingsdienst opgekomen als professionele buitenspiegel bij het vinden en benutten van *common ground*.

1. Dilemma's

Bij publieke opgaven is vaak sprake van dilemma's, doordat op het oog tegenstellingen aandacht vragen. *Op het oog*, want onder wat scheidt, gloort vaak iets wat bindt. Letterlijk staat 'dilemma' voor twee uitsluitende opvattingen, en is het verwant aan 'twijfel', waarin ook twee opties de kop opsteken. Die twee-eenheden laten zien wat 'boven water' belangstelling geniet van betrokkenen en de media (in al hun denkbare klassieke en moderne 'sociale' gedaanten). Op zoek naar wat schuilgaat onder:

1. Ruimte voor initiatief – Bescherming van historische waarden
2. Uitnodiging tot participatie – Kaderstelling volgens bestuursakkoord
3. Uitdaging tot innovatie – Toetsing aan regels en wetten
4. Loslaten van planvorming – Grip houden op gebiedsontwikkeling
5. Flexibiliteit voor maatwerk – Rechtszekerheid voor juridische houdbaarheid
6. Integraliteit in het gebied – Focus op sectorbelangen
7.

Veel wet- en regelgeving daagt uit: hoe herken je en hoe hanteer je de bandbreedtes die zich voordoen. En, o ja: wie is 'je' in deze zinnen, indachtig de leidende rol van de initiatiefnemer?

2. Dilemmalogica

Laat het spanningsveld werken: dat is de kern van een hulpmiddel, dat ontstond voor actieve openbaarmaking en contact bij lastige opgaven. Vanuit de RVD passen we het toe bij onder meer de agendering van heikele thema's en redenerlijnen bij de bekendmaking van voornemens en besluiten. Het is een *waarderende* aanpak, doordat alles draait om: *wat kan wél*, en daarbij onderliggende waarden worden aangesproken. Het is ook een *communicatieve* benadering, want we zoeken naar manieren voor 'gemeenschappelijk maken': hoe spreek je elkaar aan op verantwoordelijkheid en vindingrijkheid. Samengevat:

Erken de zorgen

Orden de zienswijzen

Bied perspectief

Meer dan een stappenplan gaat het om een kijkkader: hoe neem je waar en hoe slaag je erin om met degenen die er toe doen de tegenstellingen te doorzien (letterlijke vertaling van het begrip dialoog). Het gaat nadrukkelijk om ruimte te vinden. En dat begint met divergeren: de verruimde blik.

Startblok

Sleutelvraag: wat schuurt, en wat maakt dit probleem bespreking waard?

Wat is de aanleiding voor de bespreking; hoe omschrijven we het dilemma, waar we ons voor gesteld zien. Waaruit blijkt dat het een probleem is - en voor wie? Wat maakt het voor ons de moeite waard om er nu werk van te maken? Zijn er bijzondere voorwaarden (tijd, geld, verantwoording, verslag?

➤ **Resultaat:** onderzoeksvraag (een voorlopige formulering is oké, kun je later bijwerken)

I. Erken de zorgen

?! Sleutelvraag: wie doet ertoe en waar verlangen ze naar?

Naast initiatiefnemers en de overheid vragen bewoners, medeoverheden, experts en beïnvloeders aandacht. Ze komen met standpunten, tonen emoties, koesteren belangen.... en daaronder schuilen waarden en voorkeuren voor de manier waarop je bejegend wilt worden.

- **Hulpmiddel: breng het speelveld in kaart:**

	Speler A	Speler B	Speler C	Speler D
Standpunten <i>(wat klinkt aan de oppervlakte)</i>				
Belangen <i>(Wat zijn beoogde gevolgen)</i>				
Waarden <i>(Wat houd je voor het goede)</i>				
Voorkeuren <i>(Hoe wil je betrokken worden)</i>				
Feiten <i>(Welke kennis is van belang?)</i>				

➤ **Resultaat:** schets van het speelveld (altijd voor verbetering, toetsing en aanvulling vatbaar)

II. Orden de zienswijzen

?! Sleutelvraag: wat scheidt en wat bindt?

Overzicht helpt om inzicht te vergroten. Waar lopen zienswijzen uiteen en is dus sprake van een spanningsveld. Meerdere spanningen kunnen zich voordoen, waarbij vaak op de uitersten zwaarwegende opvattingen het beeld bepalen. Dat kan een bevestiging van een eerder onderkend dilemma zijn. Breng de bandbreedtes in beeld. Schuw de extrapolatie niet: opvattingen die onder het tapijt worden geveegd zoeken elders gehoor en versterking. Open de ventieltjes...

Onder de uiteenlopende zienswijzen schuilen overeenkomstige verlangens, belangen, waarden en oplossingen. Bij polarisaties is vaak sprake van een zoekende middenmoot: geef die zwijgende meerderheid een stem, helpt ze zichtbaar te worden. *Waarop kunnen we verbinden?*

Deze ordening wint aan kracht als je het samen doet als betrokkenen. Zo eigen je samen probleem en oplossing toe.

- **Hulpmiddel:** verbeeld wat scheidt en bindt:

Een ander hulpmiddel helpt om bij opties of scenario's de voor- en nadelen in kaart te brengen. Vaak kun je de voordelen combineren, en de nadelen neutraliseren: deze methode helpt een 'dilemmabestendig arrangement' te vinden:

	Optie 1	Optie 2
Voordelen (combineer de mogelijkheden)		
Nadelen (neutraliseer de hobbels)		

- **Resultaat:** gedeelde waarden en opvattingen over proces (en verschil mag er wezen)

III. Bied perspectief

- ?! **Sleutelvraag:** wat heb je nodig?

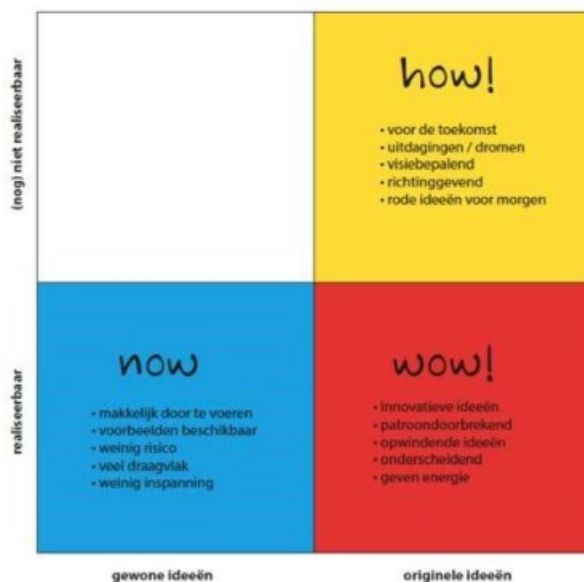
Enmaals ontdekte verschillen en overeenkomsten kunnen zich op vele manieren voordoen: als acties, als scenario's, als stappen, als nieuwe onderzoeksvragen... Deze stap blijkt in de praktijk de minst verrassende uit het drieluik. Vooral als het lukt om de eerdere stappen samen te maken. Dan (ond)erken je wat schuurt en kennelijk er toe doet en de moeite waard is verder te dragen.

De vraag 'wat heb je nodig' helpt dan te bespreken welke gedeelde en onderscheiden boodschappen en acties nodig zijn. De praktijk leert ook dat het vaak aankomt om elkaar verder in stelling te brengen, wat is nodig om iets in achterbannen te presenteren?

- **Hulpmiddel:** benut de basiselementen van de kernboodschap:

Een ander hulpmiddel is de COCD-box, die helpt in kaart te brengen wat zich leent voor snelle toepassing ('now!'), wat nader onderzoek vraagt ('how?') en alle zinnen prikkelt ('wow!'):

- **Resultaat:** afspraken: hoe komen we verder?

Tot slot

- ?! **Sleutelvraag:** werkt het? Deugt het. *Doet het deugd?*

Een dilemma openbaart zich vaak als een sta-in-de-weg. Zoals weerstand zich kan voordoen als een beletsel. Vaak blijkt dat wat je staande hield, een functie te hebben om verhoudingen scherp te zien. Of rollen. Of verlangens die minder bewust of minder bedoeld aan het zicht waren ontnomen.

Meer weten over dilemmalogica? Zie www.communicatierijk.nl/vakkennis/dilemmalogica of neem contact op met Guido Rijnja, Rijksvoorlichtingsdienst: g.rijnja@minaz.nl.

Participatiebaas.nl (werktitel)

Wat is het probleem

Bij het ontwikkelen van [de Regionale Energiestrategieën \(RES\)](#) is betrokkenheid van inwoners, ondernemers en maatschappelijke partijen van groot belang. Maar wie betreft wie, wanneer en op welke manier, als het gaat om de RES en projecten voor het opwekken van duurzame energie op land?

Er is een overvloed aan participatietools, gidsen en gedragscodes over participatie in de energietransitie. Men ziet door de bomen het bos niet meer. Daarnaast zijn veel tools niet toegespitst op de praktijk en praktijkvoorbeelden.

Ook is het belangrijk om duidelijk te maken over wat voor soort participatie het gaat: meepraten over beleid, een concrete locatie of financieel participeren in bijvoorbeeld een windmolenproject.

De belofte

De leeromgeving participatiebaas.nl helpt gebruikers kennis op te doen over de mogelijkheden, vormen en doelen van participatie bij het opwekken van duurzame energie. Gebruikers krijgen inzicht in hun eigen rol en waar ze zich bevinden in het proces, dit is het inzichtdeel. De website biedt hen daarnaast concrete tools om participatietrajecten te organiseren, dit is het werkvormendeel. Met het opgedane inzicht kunnen gebruikers doordachte keuzes maken bij het inrichten van participatie en het selecteren van werkvormen.

Participatiebaas.nl is niet opnieuw een ondoordringbaar woud van mogelijkheden en inspiratie maar biedt per fase van beleid of project, de beste manier om het aan te pakken. De leeromgeving zorgt dat het bij blijft met ontwikkelingen en voortschrijdend inzicht. Wat 'het beste is' kan dus veranderen in de tijd.

Zo wordt participatiebaas.nl dé *go-to* leeromgeving voor participatie bij het opwekken van duurzame energie.

Wat kan je met de website

Met de website kunnen gebruikers:

- Kennis opdoen om bewuste keuzes te maken. De kennis bestaat uit theorie, begrippen, sjablonen, praktijkverhalen;
- Werkvormen vinden om participatie effectief in te richten. Per werkvorm wordt onder andere een handleiding en praktijkvoorbeelden aangeboden;
- Op termijn offline services, in bijvoorbeeld de vorm van een helpdesk;
- Op termijn een community van gebruikers onderling.

Doelgroep

Ambtenaren, bestuurders, volksvertegenwoordigers, initiatiefnemers en inwoners.

Ambtenaren komen binnen met vragen als:

- Waar bevind ik me in het proces van opwek van duurzame energie (zoekgebied, specifieke locaties, initiatief)?
- Wie draagt de verantwoordelijkheid voor participatie?

- Hoe verhoudt het participatietraject van de RES zich tot andere participatietrajecten in gemeente?

Bestuurders (o.a. wethouders) komen binnen met vragen als:

- Wat kan participatie opleveren?
- Hoe draagt participatie bij aan draagvlak voor plannen voor duurzame energie?
- Kun je participatie door een initiatiefnemer afdwingen?

Volksvertegenwoordigers komen binnen met vragen als:

- Welke rol wil ik hebben in het participatietraject? Kaderstellend en/of volksvertegenwoordigend?
- Wanneer vind ik dat goede participatie is georganiseerd?
- Welke ruimte wil ik geven voor participatie?

Initiatiefnemers komen binnen met vragen als:

- Welke verantwoordelijkheid heb ik om participatie te organiseren?
- Zijn inwoners al betrokken?
- Hoe organiseer ik 50% lokaal eigendom?

Inwoners komen binnen met vragen als:

- Welke invloed kan ik uitoefenen bij projecten voor het opwekken van duurzame energie?
- Waar kan ik aankloppen als ik mee wil praten?

Hoe

Positionering

Participatiebaas.nl is de centrale plek voor informatie over participatie bij het opwekken van duurzame energie. Vaak verwijzen we door naar andere bronnen over participatie. Voor regionale informatie verwijst het platform door naar regionale websites.

Organisatie

De redactie met veel ervaring in participatie zorgt voor de inhoud. De *redactieraad*, bestaande uit gerenommeerde participatie experts, beoordeelt de inhoud en adviseert over de ontwikkeling van de leeromgeving. De website wordt voortdurend getoetst bij een gebruikerspanel. NPRES zorgt voor positionering en afstemming met de vele partijen in het veld die ook met participatie bezig zijn.

De coördinator van de leeromgeving zorgt voor de (door)ontwikkeling op basis van een roadmap die samen met het gebruikerspanel, de redactie en de redactieraad wordt bijgehouden.

Wanneer

In oktober 2020, tijdens de Nationale Klimaatweken, lanceren we de 1^e versie van het participatieplatform. Daarna worden inhoud en functionaliteiten voortdurend verder doorontwikkeld op basis van de eerder genoemde roadmap.

De waarde van weerstand: hoe conflicten energie kunnen geven aan de energietransitie

Column door Eva Wolf, docent en onderzoeker Universiteit Tilburg

Bestuurlijke bijeenkomst RES – 26 augustus 2020

In het Nederlandse beleid rondom de energietransitie staat samenwerking centraal. Samenwerking tussen overheidslagen in verticale zin, omdat het klimaat zich nu eenmaal niet conformeert aan bureaucratische structuren: het lokale en het boven-lokale hebben elkaar nodig. Samenwerking tussen overheden in horizontale zin, omdat het klimaat zich nu eenmaal niet conformeert aan territoriale grenzen: aanpakken werken beter wanneer er enige afstemming plaatsvindt tussen gebieden die elkaar grenzen. En samenwerking tussen overheid en wat we voor het gemak maar even 'niet-overheid' noemen, omdat, om in het bestuurlijk jargon te spreken, er 'draagvlak' nodig is om ingrijpende veranderingen van het type dat de energietransitie vergt door te voeren. Wat draagvlak precies is en hoe je weet dat je het hebt, dat weet niemand. Maar het verwijst naar zoiets als *steun voor*, of toch tenminste *acceptatie van*, of, als je nog wat meer tussen de regels doorleest en kritisch doorvraagt, de *afwezigheid van* conflict of weerstand tegen. En zo worden samenwerking en conflict in het beleidsjargon al snel tot elkaar tegenovergesteld gemaakt. Samenwerking als goed, als drijfveer van vooruitgang, en conflict als slecht, als barrière op de weg naar implementatie, en als iets dat erop wijst dat de gekozen bestuurlijke arrangementen niet werken.

De termen conflict en weerstand hebben dan ook een nare bijmaak. Zo naar dat we de woorden liever niet in de mond nemen in het Nederlandse beleidsjargon. Het heeft soms wat weg van het halsstarrig spreken over 'uitdagingen' in plaats van over 'problemen', ook al heeft de situatie in kwestie toch echt meer weg van een 'moeilijkheid' of een 'op te lossen vraagstuk' (de definitie van een probleem) dan van een 'oproep of uitnodiging' of 'iets dat inspireert omdat het moeilijk is' (de definitie van een uitdaging). Het is dan ook niet verassend dat in het klimaatakkoord, om maar even een voorbeeld te nemen, het woord samenwerking maar liefst 137 keer voorkomt terwijl het woord conflict slechts drie keer voorkomt. Oftewel: bladerend door het klimaatakkoord zou je gemiddeld elke twee pagina's lezen over samenwerking, en zo'n één keer per 80 pagina's iets lezen over conflict. En dat terwijl conflict een neutraal begrip is. Een conflict kan, net zoals samenwerking overigens, zowel goed zijn als slecht. Sterker nog: bij goede samenwerking horen conflicten en voor goede conflicten is ook enige samenwerking vereist. Het is zonde dat aan het voeren van goede conflicten in de energietransitie niet dezelfde aandacht wordt besteed als aan het voeren van een goede samenwerking. Beter een goed conflict, is de stelling die ik poneer, dan een slechte samenwerking.

Voor het voeren van goede conflicten is een negatief en een positief argument. Het negatieve argument geldt dat wanneer er geen aandacht wordt besteed aan conflicten, dat niet betekent dat conflicten er niet zijn. Ook al ga je conflicten zo veel mogelijk uit de weg, of neger je ze om de harmonie te bewaren, ze verdwijnen daarmee niet. Sterker nog: genegeerd hebben conflicten alle ruimte om te groeien en mogelijk destructief te worden. Genegeerde conflicten zijn dus conflicten die in de schaduw blijven dooretteren. Dat is het negatieve argument om in te zetten op het voeren van goede conflicten. Het positieve argument luidt dat wanneer conflicten goed gevoerd worden, de positieve eigenschappen van conflicten benut kunnen worden. Wanneer mensen zich ergens over boos maken signaleert dat een behoorlijke dosis betrokkenheid: alleen als iets je aan het hart gaat maak je je er immers druk om. Conflicten brengen dus een portie gratis engagement met zich mee waar veel peperdure

participatieprocedures jaloers op kunnen zijn. Daarnaast ontstaat innovatie vaak bij de gratie van frictie. Pas als het schuurt en bestaande denkbeelden in vraag worden gesteld ontstaat er ruimte voor nieuwe, betere, ideeën. Zonder wrijving geen glans. Het positieve argument om goede conflicten te voeren is dus dat ze een motor kunnen zijn achter betrokkenheid en creativiteit. Met andere woorden: goed gevoerde conflicten kunnen energie geven aan de energietransitie. Het opstellen van de Regionale Energie Strategieën, een proces waarin het creëren van 'beweging' wordt gezien als belangrijk doel, zou bij uitstek gezien kunnen worden als een proces dat zo'n motor wel kan gebruiken.

Het voeren van goede conflicten vergt dat de relaties tussen partijen goed zijn, zodat er ruimte is voor een open gesprek over de inhoud van beleid en over het proces om tot die inhoud te komen. Wanneer er, andersom geredeneerd, geen ruimte is in een gesprek om beleidsinhoud en beleidsproces ter discussie te stellen, en zeker wanneer dat gebrek aan ruimte wordt weggemoffeld, kunnen de relaties tussen de partijen snel verzuren. Er is weinig zo slecht voor het vertrouwen tussen partijen als wanneer de belofte wordt gemaakt dat keuzes nog niet vastliggen, maar dit stiekem wel het geval blijkt.

Dat roept de vraag op: Hoeveel ruimte is er de RES om een open gesprek te voeren over beleidsinhoud en beleidsproces? Hoe kan de ruimte die er is bewaakt worden, of, indien het antwoord is dat er minder ruimte lijkt dan idealiter het geval, is er dan een manier om toch zoveel mogelijk ruimte te creëren om conflicten over beleidskeuzes zo goed mogelijk te voeren?

Over samenwerking wordt al veel gesproken binnen de Nederlandse energietransitie. Ik zou willen oproepen het gesprek ook nadrukkelijker te voeren over conflicten. Om het woord niet krampachtig uit de weg te gaan. Om de waarde te zien in partijen die zich boos maken over beleidsplannen, in plaats van ze te beschouwen als obstakels op de weg naar implementatie. Conflicten komen er toch wel, binnen de regio's, tussen de regio's, tussen het lokale en bovenlokale niveau, en, ongetwijfeld, met inwoners van de regio's. Inwoners die zich begrijpelijkerwijs bezorgd en misschien zelfs wel boos maken over veranderingen waarvan zij last kunnen ondervinden. Het in de kiem smoren van die conflicten werkt vaak niet, en zorgt er bovendien voor dat conflict niet kan worden benut. De vraag die ik zou willen stellen: hoe kunnen goede conflicten op beleidsinhoud en op beleidsproces gevoerd worden binnen de Regionale Energie Strategieën, en wordt escalatie naar een relationeel conflict vermeden?